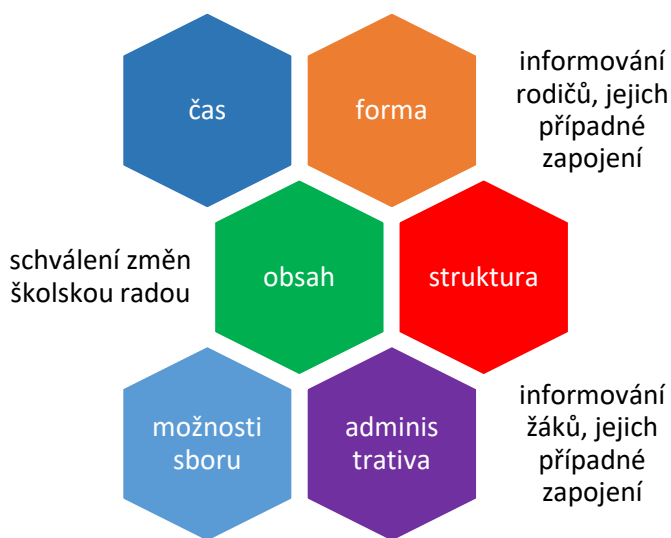

Jak psát slovní hodnocení na vysvědčení?

Jana Kratochvílová

Jak psát slovní hodnocení? Doporučení a rad najdeme v odborných publikacích (které jsou českému čtenáři dostupné), na internetu, Facebookových skupinách, v různých webinářích velké množství. Takže náš příspěvek jen rozšiřuje tento rybník moudrých rad, ale třeba přinese něco nového. A tak se pojdme zamyslet nad slovním hodnocením na vysvědčení komplexněji.

Jeho nejpodstatnější částí je samozřejmě složka obsahová, ale před psaním je užitečné vést diskusi napříč pedagogickým sborem o jeho formě, struktuře, podmínkách pro psaní i dalších úkonech, které souvisejí s ukládáním, tiskem i předáním vysvědčení.

Obr. 1 Slovní hodnocení na vysvědčení v souvislostech

Obsah slovního hodnocení je jednou z oblastí, které věnují učitelé nejvíce pozornosti. Vždyť formulace hodnoticích výroků mohou ovlivnit velmi silně, jak budou tato sdělení vnímána žáky a rodiči, k jakým dalším krokům žáka povedou a jak se bude utvářet jejich postoj ke vzdělávání. Obsahová složka nevzniká den ze dne, ale postupně krystalizuje na základě dlouhodobé práce žáků, diagnostické činnosti učitelů a jejich průběžné zpětné vazby, na základě sebehodnocení práce žáky a jejich vrstevníky. Samotný obsah slovního hodnocení na vysvědčení se odvíjí od platné legislativy, zejména pak od § 15 vyhlášky č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. Hodnocení by mělo žáky a jejich rodiče informovat, podněcovat k učení a motivovat ke svému dalšímu rozvoji (funkce hodnocení¹).

Podívejme se na požadavky vyhlášky v souvislosti se základními funkcemi hodnocení.

Tab. 1 Vztah mezi požadavky na slovní hodnocení vymezené vyhláškou č. 48/2005 Sb. a funkcemi hodnocení.

<p>Podle vyhlášky slovní hodnocení vyjadřuje:</p> <p>a) Zřejmou úroveň vzdělání žáka, které dosáhl zejména ve vztahu k očekávaným výstupům jednotlivých předmětů školního vzdělávacího programu, ke svým vzdělávacím a osobnostním předpokladům a věku.</p> <p>Zahrnuje posouzení výsledků vzdělávání žáka v jejich vývoji.</p>	<p>Hodnocení poskytuje užitečné informace (informativní funkce).</p>	<p>Cílem je poskytnout konkrétní informace k úrovni (kvalitě, míře) zvládnutí očekávaných výstupů školního vzdělávacího programu a zaznamenat pokrok žáků. Hodnocení se zaměřuje na silné stránky žáka i jeho slabší místa a vyjádření pokroku žáka.</p> <p>Nejde jen o vzdělávací obsah, co se žák učil, ale jak zvládl očekávané výstupy.</p>
<p>b) Ohodnocení přístupu žáka ke vzdělávání i v souvislostech, které ovlivňují jeho výkon.</p>		<p>Cílem je popsat přístup žáka k učení, zaznamenat tedy procesuální stránku učení. Viz též dokument MŠMT ČR <i>Doporučení pro školy k hodnocení na vysvědčení za 1. pololetí 2020/2021</i> s náměty k posouzení přístupů ke vzdělávání v distanční výuce. Nejedná se o nic jiného, než o hodnocení klíčových kompetencí, např. k učení (např. <i>žák vybírá a využívá pro efektivní učení vhodné způsoby, metody a strategie, plánuje, organizuje a řídí vlastní učení, projevuje ochotu věnovat se dalšímu studiu a celoživotnímu učení; poznává smysl a cíl</i></p>

¹ Slavík, J. (2002). *Hodnocení v současné škole*. Praha: Portál.

		<i>učení, má pozitivní vztah k učení), kompetence komunikativní (např. využívá informační a komunikační prostředky a technologie pro kvalitní a účinnou komunikaci s okolním světem), kompetenci pracovní i sociální a personální a k řešení problémů.</i>
c) Naznačení dalšího rozvoje žáka ; obsahuje také zdůvodnění a doporučení, jak předcházet případným neúspěchům žáka a jak je překonávat.	Hodnocení podněcuje, aktivizuje a motivuje (konativní funkce a motivační funkce).	Cílem je motivovat, nasměrovat žáka k dalšímu rozvoji, nabídnout nástroje, opatření, doporučení, která proces učení a výsledky mohou podpořit. Bohužel tato podpora často na vysvědčení chybí.

Příklady výroků posuzujících úroveň vzdělávání

- Píšeš správně všechna čísla do 20.
- Správně porovnáš větší a menší číslíci.
- V praktických situacích využíváš malou násobilku.
- Bez obtíží doplníš hodnoty do základní tabulky.
- V používání vyjmenovaných slov nemáš ještě jistotu.
- V práci s texty si vedeš dobře a porozumění Ti nedělá větší problémy.
- Ještě/zatím nerozlišíš...
- S menší dopomocí dokážeš vyhledávat a třídit informace.
- Začínáš se orientovat v...
- Výzvou jsou pro tebe...
- Ne vždy správně svoje znalosti aplikuje v nové situaci.
- Daří se ti uplatňovat pravidla pro psaní vyjmenovaných slov.
- Uplatňování pravidel i, í, y, ý po obojetných souhláskách ještě potřebuješ procvičovat.
- V Matematice jsi trénoval orientaci v číslech do 20, zápis čísel, přiřazování prvků, porovnávání, sčítání i odčítání. Vše zvládáš samostatně, jen s drobnými chybami.

Příklady výroků posuzujících výsledky vzdělávání žáka v jejich vývoji

- V úhlednosti písma je vidět velký pokrok.
- Během pololetí jsme se bavili o úpravě ve tvém sešitě a čitelnosti tvých zápisků. Oboje se zlepšilo.
- V matematice jsi udělala za toto pololetí velký pokrok...

Příklady výroků k ohodnocení přístupu žáka ke vzdělávání

- Výuky ses zúčastňoval pravidelně a aktivně ses zapojoval a spolupracoval.
- Do Google učebny jsi žádný úkol nenahrál.

- Občas máš tendenci mít práci rychle hotovou.
- Osvojil sis pravidla komunikace v Google Meet.

Příklady výroků naznačujících další rozvoj žáka

- Doporučuji zaměřit se na psaní psacím nebo malým tiskacím písmem a osvojení jednotlivých tvarů.
- Zkus věnovat ještě více pozornosti členům (zejména nezapomínat na neurčitý člen “a”).
- Doporučuji ti při každém psaní využívat Comenia Script, i když je to pro tebe náročné. Při častějším psaní si tvá ruka zafixuje rychleji písmena a celé psaní se ti zautomatizuje.
- Prezentaci si vyzkoušej doma nahlas, řekni ji třeba rodičům, získáš tak větší jistotu.
- Když nemáš jistotu, používej zatím tabulku pro oporu, časem ji nebudeš potřebovat.
- Pomáhá ti učit se se spolužákem.
- Zaměř se na pomalejší tempo při čtení.
- Při aplikaci se soustřeď na ...
- Naučil ses číst i plynule. Při čtení si prstem hlídej, kde zrovna jsi. Pomůže ti to zorientovat se a udržet oči na řádku a ve slově, kde právě čteš.
- Naučil ses číst i plynule. Při čtení si prstem hlídej, kde zrovna jsi. Pomůže ti to zorientovat se a udržet oči na řádku a ve slově, kde právě čteš.

Text slovního hodnocení by měl naplňovat citlivě dle potřeby všechny tři funkce hodnocení, jak vidíme v následující ukázce (červená barva představuje úroveň vzdělávacích výsledků, modrá vyjádření pokroku, oranžová přístup žáka ke vzdělávání a zelená doporučení pro další rozvoj. Následující ukázka může sloužit pro inspiraci k přemýšlení nad obsahovou složkou textu slovního hodnocení:

... Tvé písmo se stále vyvíjí. Píšeš pohotověji a přitom častěji se správným sklonem i velikostí písma. I nadále věnuj pozornost pečlivému psaní, a to i když s tebou nepracuje někdo z dospělých. Už většinou píšeš bezchybně slova s i/y po měkkých a tvrdých souhláskách, slova s ě a vlastní jména. U psaní slov, které na konci jinak slyšíme a jinak píšeme, potřebuješ ještě více času k bezchybnému psaní. U každého slova, kde nemáš jistotu, hledej různé jeho tvary, které Ti pomůžou. Zcela zvládnuté máš učivo o slově (nadřazenost, podřazenost, synonyma, slova protikladná) a řazení slov podle abecedy. Čteš plynule. Na složitější otázky k textu, které vyžadují vnímání detailů a dávání si informací do souvislostí, ještě obtížně hledáš odpovědi. Mohlo by ti pomoci číst text po kratších celcích a zkusit ho někomu převyprávět. Zlepšila jsi práci podle písemného zadání, ještě sleduj, zda jsi splnila všechny úkoly. Bezchybně přepisuješ i delší text.

Správně a pohotově sčítáš a odčítáš do 100 s přechodem přes desítku. Úspěšně násobíš a dělíš 2,3,4,5, 10. Vyřešíš správně jednoduché slovní úlohy, a pokud pozorně čteš, i úlohy s nadbytečnými informacemi. Při rýsování postupuješ většinou správně a již ses naučila držet při rýsování tužku lehce. Pozorněji si čti zadání, všiměj si, zda je zadání v cm, nebo mm. Pomůže Ti to k přesnému rýsování. ...

K učení jsi přistupovala zodpovědně, aktivně ses zapojovala do výuky přes Google Meet a odevzdala jsi všechny úkoly.

Při psaní slovního hodnocení bychom se měli držet také dalších doporučení, která jsou rovněž k dispozici v mnoha zdrojích. Měli bychom:

- a) používat popisný jazyk, kterým se vyjadřujeme k činnosti, kvalitě výsledku žáka, nikoli k jeho osobnosti (V hodinách angličtiny jsi aktivní. X V hodinách angličtiny se velmi často zapojuješ do všech činností a jsi pomocníkem ostatním spolužákům.);
- b) vyvarovat se manipulaci: líbí se mi; mám z toho radost – radost by měl mít především žák. Pracujte spíše s oceněním, než chválením;
- c) vyvarovat se slovům dokážeš, umíš ve prospěch konkrétního popisu výsledku žáka (Umíš všechna čísla do 20. x Píšeš správně všechna čísla do 20; Dokážeš vyřešit. X Vyřešíš/řešíš...);
- d) neuzavírat možnost dalšího rozvoje. (Nezvládl jsi x ještě se ti nedaří, potřebuješ zatím pomoc...);
- e) Nechat si text zkontrolovat svým kolegou, více očí vidí více.

Obsahovou složku slovního hodnocení je třeba také strukturovat, promyslet, jak budeme při psaní hodnocení postupovat. V podstatě se nabízí více možností, které souvisejí také s počty hodnocených předmětů, s věkem žáků, s logikou odvozenou od našich hodnot a v neposlední řadě s používanými tiskopisy vysvědčení. Každý učitel si může najít svoji cestu, jak bude při popisu postupovat, nebo se na strukturu hodnocení členové pedagogického sboru dohodnou.

V zásadě můžeme postupovat:

- a) od obecného ke konkrétnímu, tedy od hodnocení klíčových kompetencí (včetně přístupu ke vzdělávání) za všechny předměty k hodnocení úrovně očekávaných výstupů jednotlivých předmětů;
- b) od konkrétního k obecnému, kdy popisujeme nejprve úroveň očekávaných výstupů v předmětech a na závěr sumarizujeme přístup žáka ke vzdělávání a hodnocení klíčových kompetencí;
- c) souhrnným hodnocením předmětů, v nichž popíšeme nejen očekávané výstupy, ale i přístup ke vzdělávání v daném předmětu.

Forma slovního hodnocení se úzce pojí s tím, zda se jeho text stává oficiálně součástí vysvědčení, nebo je zprostředkován žákům a rodičům jinou formou, mimo oficiální tiskopis vysvědčení. K hodnocení klíčových kompetencí a přístupu ke vzdělávání můžeme využít platné tiskopisy vysvědčení: Vysvědčení pro základní školu - list B, který doplní Vysvědčení pro základní školu – list A (klasifikace), nebo v případě pouhého slovního hodnocení Vysvědčení pro základní školu – list A (slovní hodnocení) (viz vyhláška č. 3/2015 Sb., o některých dokladech o vzdělání, ve znění pozdějších předpisů s přílohami).

Při psaní textu slovního hodnocení bychom měli:

- a) Promyslet **způsob oslovení žáka/žákyně**. Často se liší oslovení dle věku, jako např. na prvním stupni ZŠ „Milá Petro“, nebo na druhém stupni spíše „Petro“. Najdeme slovní hodnocení také bez oslovení. Tak tomu je zpravidla, je-li text adresován spíše rodičům, než žákovi. Oslovení tedy souvisí s otázkou, kdo je adresátem textu.
- b) Zvážit **rozsah textu**. Ten souvisí samozřejmě s věkem žáků a je závislý na počtu předmětů, které slovně hodnotíme.
- c) Myslet na **srozumitelnost textu pro žáky i rodiče**. To není jednoduchý úkol. Rodiče jednoduššímu textu s výrazy, na něž jsou žáci zvyklí, porozumí, opačně bude pro žáky složitý text málo užitečný.
- d) Brát v potaz věcnost, **podloženost** hodnotících soudů.
- e) Vhodně volit typ písma a jeho velikost s ohledem na věk žáků. Zejména jde o žáky v 1. ročníku základní školy. Učí-li se číst genetickou metodou čtení, pak jejich vysvědčení v pololetí může být psáno hůlkovým písmem.
- f) Zvolit vhodné zakončení.

Pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků jsou nedílnou součástí školního řádu každé školy. V době distanční výuky si zasluhují svoji revizi. Pozornost je třeba také věnovat IT zázemí: ukládání vysvědčení, jeho tisk a předání žákům (viz také dokument MŠMT ČR Doporučení pro školy k hodnocení na vysvědčení za 1. pololetí 2020/2021)-

Každý pedagogický sbor je v případě používání slovního hodnocení na jiné startovní čáře. To, kde se na jeho členové nacházejí, souvisí s hodnotami a vzdělávacími strategiemi školy, s postoji učitelů, jejich pojetím výuky, s používáním průběžného hodnocení, vzděláváním učitelů, podporou vedení a dalšími podmínkami. Nařídít psaní slovního hodnocení ze dne na den, není pravděpodobně funkční a setká se s odporem učitelů, možná i rodič., kteří nejsou na změnu připraveni. Na druhou stranu zbytečné čekání, nepřináší také své ovoce.

Psaní slovního hodnocení vyžaduje určité dovednosti, které se v průběhu času rozvíjejí. Mnohdy je třeba učinit odstup od svých pokusů a s nadhledem výsledek své práce reflektovat, třeba s dopomocí zkušenější kolegyně/kolegy. Nejtěžší je začít a překonat všechny obavy. Pokrok se dostaví, jak velmi inspirativně dokládá svoji zkušenost s psaním slovního hodnocení e paní učitelka Pavlína Loňková (<https://www.pancelcino.cz/slovni-hodnoceni-hovory-pravek>).